

שיחה

יציאת שבת
5.15

כניסת שבת
4.14

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת וישלח, כסלו תשע"ג שנה שלוש וארבע, גליון מס' 8

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

אברהם

"ויאבק איש עמו עד עלות השחר"

המאבק של יעקב עם המלאך - שָׁרוּ של עֵשָׂו, בא להורות לנו דרך בעבודת ה', וביאור הדבר: התורה באה להורות בזה דרכי המלחמה ב"סור מִרְעֵי", שעיקר התגברות היצר הרע על האדם היא בלילה, שאז הוא זמן התגברות החומר על הצורה, "ויַיָּעַב בְּכַף יָרְכוּ" (לב, כו). הפירוש שאמרו חז"ל על פי מסכת שבת (סד, א) על הפסוקים: "ויַיָּקְרְבוּ אֶל מֹשֶׁה, הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאֶלְפֵי הַצְּבָא... וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה: עֲבֹדֵךָ נִשְׂאוּ אֶת רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵינוּ, וְלֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ... לְכַפֵּר לָנוּ וְנִפְשָׁתֵינוּ לִפְנֵי ה' " (במדבר לא, ח-ג) - "אמר להם משה: אם כן (שלא נמצא בינינו אפילו איש אחד שחטא), כפרה למה? אמרו לו: אם מידי עבירה (בפועל) - יצאנו, מידי הרהור (עבירה) - לא יצאנו. מידי יַעֲקֹב אֶת קֶרֶב ה' (שם) - לכפר על הרהור. וזהו פירוש "ויַיָּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר" (לב, כה), שתורתנו הקדושה היא נצחית ומלמדת, כאמור, שעיקר המאבק עם היצר הרע הוא עד עלות השחר, "ויַיָּעַב בְּכַף יָרְכוּ". שאם מידי עבירה - יצאנו, מידי הרהור - לא יצאנו. והתיקון לזה "ויַיִזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ" (שם, פסוק לב) - וכפירוש רש"י, "לְצַרְכּוֹ, לְרַפְאוֹת אֶת צְלָעָתוֹ", היינו, שזריחת האור מרפאתו מהפגיעה שפגע בו עֵשָׂו. ובאה התורה ללמדנו דרך בעבודת ה', שהעצה להיצל היא על ידי "ויַיִזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ" - להימנע מהפגם של הרהורים, כי על חטאים - יש תשובה, אך הרהורי עבירה קשים מעבירה (יומא כט, א) - כי אדם אינו נותן אל ליבו לתיקון הרהור, שאינו מרגיש שחטא כלל.

אבל כאשר נהיה אור ליהודים ורואים את הכיעור של ענייני הרע, הם נהיים מאוסים בעינינו וזהו התיקון לפגם של "ויַיָּעַב בְּכַף יָרְכוּ". כך מסביר ה"נתיבות שלום" - האדמו"ר מסלונים - את מהלך המאבק. וכך כתוב בחז"ל (תנחומא, וישלח ח) - שהיה זה המלאך ס"מ בעצמו, וכן ב"כלי יקרי" - שהשם סמא"ל מרמז שהוא "סמא א-ל", היינו, שמשמא את העניינים שלא יראו אלקות. וכאשר יהודי רואה אלקות, בבחינת "ישא מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו), אינו מסוגל כלל לחטא.

ובהמשך נאמר: "ויַיָּאָבֵק יַעֲקֹב שָׁלֹם עִיר שְׂכֵם" (לג, יח), אמרו חז"ל (בראשית רבה עט, ה): "שלם בגופו... שלם בממונו... שלם בתלמודו". ללמדנו, "עיר שכם" - ראשי תיבות: שם כבוד מלכותו. כאשר דבוק האדם בהתעוררות ב'ה' יתברך, אז הוא שלם בתכלית השלמות, כמובא ב"אור החיים" הקדוש, על מה שנאמר באברהם, יצחק ויעקב - "בכל" "מכל" "כל", שהאבות הקדושים היו בתכלית השלמות, כמו שנאמר: "ה' אלקיך עִמָּךְ, לא תִסְרָף דְבָר" (דברים ב, ז). כמו כן בעניינים רוחניים, כאשר מרגיש האדם ש"ה' אלקיך עִמָּךְ", הרי זה תיקון לכל העניינים וזו הדרך בעבודת ה'. שהתיקון הגבוה והמושלם ביותר מכל ענייני תשובה הוא, כאשר מאיר ליהודי באורו יתברך בבחינת "ה' עִמָּךְ", וכאשר "ויַיִזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ" - זוכה להגיע לשלמות.

הרב דוד זהן

גליון זה מוקדש לע"נ החותנת, האם, מרת שושנה קוגן ע"ה בת ר' רפאל צמח ז"ל
 נלב"ע י"ט בכסלו תשס"ה
 נתרם ע"י ר' מנחם קליין ורעייתו שיחיו
 כמו כן, מוקדש גליון זה לע"נ מרת צפורה פייגא ע"ה, אלמנת ר' חיים זאב מושקוביץ ז"ל
 נלב"ע ה' בכסלו תשע"ג
 ולע"נ מרת שיינדל גרוס ע"ה ב"ר יונתן בנימין ז"ל, נלב"ע ה' בכסלו תשע"ג
 נתקבלה אף תרומה מאת איילת וצחי יערי שיחיו
 לע"נ האם, החותנת, מרת נילי דוידוביץ ע"ה בת ר' משה ז"ל
 נלב"ע י"ח בכסלו תשס"ה
 תנצב"ה

חדשות כנען / עורך: נפתלי יערי

מתח לקראת פגישת יעקב ועשו

מתח רב שורר במחנה יעקב, המתקרב שוב לארץ אבותיו, ארץ כנען.

כתבנו הנלווה למחנה יעקב מוסר, שאחרי שיעקב פנה לדרכו - אחרי פגישתו עם לבן, פגש במלאכי ארץ ישראל ונפרד ממלאכי חו"ל. יעקב הדוגל בדרכי שלום, שלח משלחת של מלאכים אל עשו, לקראת חזרתו ארצה.

בפי המשלחת שני מסרים עיקריים לעשו: אמנם, עם לבן הרשע גרתי, אך תרי"ג מצוות שמרתי. השני, אל תחשוש, הברכות שברכני אבי - לא התקיימו בי. כתבנו שהביע תמיהתו על כך שיעקב ירא מפני עשו, למרות שהקב"ה הבטיח לו: "כי לא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ", נענה על ידי פרשנים יודעי דבר, שיעקב חשש שמא התמעטו זכויותיו ושמא גרם החטא.

עוד מוסרים כתבינו במחנה יעקב, כי במסגרת הכנותיו למלחמה, הסתיר יעקב את דינה בתו, בארגו, כדי שלא יתן בה עשו הרשע את עינו. לדברי פרשנינו, טעה בכך יעקב טעות גדולה, שכן יתכן שדינה הייתה מחזירה את עשו בתשובה. עתה, משלא ניתנה ההזדמנות לכך, יענש יעקב בעתיד על טעותו זאת, במעשה דינה.

יעקב רוכש קרקע בארץ ישראל

יעקב מקיים "מעשה אבות, סימן לבנים" וכשם שאברהם רכש מיד בני חת את מערת המכפלה, רוכש יעקב מידי חמור אבי שכם, את השדה בה הוא חנה, במאה קשיטה.

כתבנו הנלווה למחנה יעקב מוסר, שבאופן מפליא, נרפא יעקב מצליעתו שנגרמה לו עקב מאבקו עם המלאך. יעקב הגיע "שלם" לשכם. יעקב ביקש מיד עם שובו לארץ כנען, לעשות מעשה המוכיח את בעלותו על ארץ ישראל וכי מתקיימת בו פרכת הארץ אשר ניתנה לו על ידי יצחק, קונה מיד יושבי הארץ את השדה בו התיישב.

כפי שמסרנו כבר בכתבה אחרת בעמוד זה, נענש עתה יעקב על שמנע את דינה מעשו. דינה יצאה לראות בבנות הארץ ואז פגש בה שכם בן חמור. שכם עשה בדינה מעשה שלא יעשה, יעקב - שבניו היו בשדה - החריש עד באם.

שכם בתאוותו הרבה, הצליח לשכנע את בני שכם להימול ואז ביום השלישי, כאשר היו כואבים, באו בני יעקב - שמעון ולוי - הקרויים גם "אחי דינה" כיוון שמסרו נפשם עליה יותר משאר האחים, והרגו את כל בני שכם.

דרש דרש מהמדרש לפרשת וישלח

בראשית רבה, פרשת וישלח, פרשה עו, א - "ויַיָּרָא יַעֲקֹב מֵאֵד וַיָּצַר לוֹ" (לב, ח) - רבי פנחס בשם רבי ראובן: שני בני אדם הבטיחו הקדוש ברוך הוא ונתירא... הבחור שבאבות - זה יעקב, שטאמר (תהלים קלה, ד): "כי יעקב בחר לו י-ה", ואמר לו הקדוש ברוך הוא (כת, טו): "יהנה אנכי עִמָּךְ", ובסוף נתיירא, שטאמר (לב, ח): "ויַיָּרָא יַעֲקֹב". הבחור שבבניאים - זה משה, שטאמר (תהלים קו, כג): "לֹאֲלֵ מֹשֶׁה בְּחִירוֹ", ואמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות ג, יב): "כי אהיה עִמָּךְ", ולבסוף נתיירא (במדבר כא, לד): "ויַיָּאָמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה: אֵל תִּירָא אוֹתוֹי. אֵינוֹ אוֹמֵר יֵאל תִּירָא אוֹתוֹי אֲלֵא לְמִי שָׁנְתִּירָא.

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
 העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיניות, בית שפירא, רחובות
 טלפון: 08-9412048
 אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
 הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

יעקב מפחד, האם צדק?

פעמיים מגלה יעקב פחד, בפרשתנו. בפעם הראשונה, לפני פגישתו עם עשׂו: "יִירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ... (לב, ח). הוא פחד שמא עשׂו אחיו ינקום בו על שלקח ממנו את הברכות, לפני יותר מעשרים שנה. פחדו נבע מהעובדה (ראה **רמב"ן**, שם), שעשׂו לא קיבל כראוי את שליח יעקב, או יש אומרים שלא קיבלם בכלל. אם היה מתייחס אליהם בכבוד ושואל לשלום אחיו וכדו', היה זה יכול להרגיע את יעקב. אך זה לא קרה, ועשׂו אף הולך לקראתו עם ארבע מאות איש! למה? דאי, כדי להילחם נגדו... האם היה בסיס אמיתי לחששו? לדעת **הרמב"ן**, כן. כן, לדבריו, נכמרו רחמי עשׂו עליו, רק כשראה את מאמצי יעקב לפייסו והסיק מכך, שיעקב מתחרט על העבר ומכיר בו בכבוד.

ושאל ה"חוקוני": "מאחר שפגעו בו מלאכים, שבאו ללוותו ולשומרו (חלום הסולם), למה היה מתיירא מעשׂו?" והוא עונה את התשובה הידועה: הוא חשש, שמא חטא בתקופת היותו אצל לבן, ועתה אינו זכאי להגנה משמים. אך על כך ניתן להקשות: מי שהוא ירא שמא חטא, ודאי פועל כל הזמן לחזור בתשובה. יעקב ודאי היה עושה כן, בידעו שהוא צפוי, לדעתו, לסכנה. ואם כן, למה עליו לפחד?! כמו כן, הוא אינו מזכיר בתפלתו משהו הקשור לבקשת סליחה מחטא, כדי שיהיה זכאי להצלה (כמו שאנו מכירים ממומרי תהלים רבים). לכן, מותר להניח, שליעקב הייתה מידה מסוימת של פחדנות באופיו. רואים זאת גם באומרו לחבקה (בפרשת תולדות כז, יב): "אולי יִמְשְׁנֵי אֲבִי...". הוא

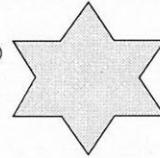

חושש להיכשל במשימה שהוטלה עליו. אילו הייתה כאן יותר זהירות, ולא פחד, הוא היה צריך לומר, למשל: "ימה עלי לעשות כדי...!" אבל מדיבורו שם משמעו, שהוא היה מעדיף לא ללכת. גם בהתנהלותו מול לבן, המרמה אותו לאורך כל הדרך, ניתן לראות פחדנות מסוימת מלהתעמת עמו.

אבל מידה זו בולטת יותר בפעם השנייה בפרשתנו, באומרו לשמעון ולוי (אחרי שהרגו את אנשי שכם): "עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישֵׁנִי בְּיֵשֶׁב הָאָרֶץ... ואני מְתִי מספר, וטאספו עלי וְהַכְנִי, ונשמדתי אני וְבֵיתִי" (לד, ל). והפעם ברור לנו, שפחדו לא היה מוצדק, כי מיד אחר כך (לה, ה) נאמר: "וַיִּפְעֹר, וַיְהִי חַתּוֹת אֲלֵקִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם, וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרַי בְּנֵי יַעֲקֹב". במקרה זה צדקו בני יעקב, שנקמו בשכם על חילול אחותם. לכן, עליו להסיק מקורות יעקב ובניו, על פי העקרון: "מעשי אבות, סימן לבנים", שאם אנו נלחמים על ערך מוצדק לנו, עלינו לנהוג כבני יעקב ולא לפחד. אבל בסתם עמידה מול סכנות, עלינו להכין עצמנו (כדברי **הרמב"ן** בהקדמתו לפרשה): "לְתַפִּילָה, לְדוֹרוֹן וְלַהֲצַלְחָה כְּדָרְךְ מִלְחָמָה...". וכמו שיעקב פחד, נוהג, כך גם עלינו לנהוג בחיינו הפרטיים וכאומה. אבל לדעת גם לנהוג כבניו ולבטוח בה' שיהיה טוב...

מנחם אדלשטיין

מיתורתם

סוכות

אחרי הפרידה מעשׂו, יעקב אבינו נסע למקום שמקבל את השם "סוכות" - "יִיבֶן לוֹ בַּיִת וְלִמְקַנְהוּ עֵשָׂה סֹכֶת, עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֹכֹת" (לג, ז). אם נקשיב לתוכן הפסוק, נבחין בכך, שיעקב בחר את שם המקום על פי הדירה שבה הוא שיכן את המְקַנְהוּ שלו. בחירה זו נראית, לכאורה, מוזרה: מדוע לקרוא את שם המקום על פי דירת הבהמות ולא על פי הדירה שבה הוא שיכן את עצמו ואת משפחתו? לשון אחר: מדוע יעקב אבינו קרא למקום "סוכות" ולא "בתים" או משהו מעין זה?

על השאלה הזאת לא חשבתי בעצמי, ראיתי אותה ב"בית ישי" (רבי שלמה פיישר, עמי קפט). התשובה "על דרך הפשט", אותה מביא ה"בית ישי", היא, שלא קראנו את הפסוק נכון: מי שקרא כך למקום - לא היה יעקב אבינו בעצמו. היו אלה אנשי המקום, שהתפעלו מרכושו הרב של יעקב, שהיה צריך לכמה וכמה **סוכות** בשביל המקנה שלו, ועל כן קראו למקום "סוכות".

לחזוק דבריו, מביא **רבי שלמה פיישר** פסוקים נוספים שבהם נאמר "קרא", והכוונה היא שאנשי המקום קראו לו כך, בעקבות דבר מסוים, ולא שמישהו ספציפי זה או אחר בחר את שם המקום. כך, למשל, בסיפור "מגדל בבל" נאמר: "וַיִּפְצֹץ ה' אֹתָם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ... עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָבֶל, כִּי שָׁם פָּלַל ה'

שָׁפַת כָּל הָאָרֶץ... (יא, ח-ט). מי שקרא למקום "בבל" - אלו אנשי המקום שהיו עדים למאורעות, ולא אדם ספציפי אחד (וְרָאָה עוֹד דּוֹגְמָאוֹת: טז, יד; יט, כב).

כרובד נוסף על גבי רובד ה"פשט" של הפסוק, מבאר הרב **שלמה יוסף זיין** ("לתורה ולמועדים", עמי 61-62) את משמעות העניין כך:

"בית" - זו דירת **קבע**, מְשָׁל לְחֵלְקִים הַנְּצָחִים בְּאֵדָם - הַרוּחַ וְהַנְּשֵׁמָה, וְאִילוֹ "סוכה" - היא דירת **עראי**, מְשָׁל לְגוֹף הַחוּמָרִי שְׁחוּלְף וְעוֹבֵד וְאֵין לוֹ קִיּוּם נְצָחִי. הַזִּיל לִמְדוּתוֹ, שִׁילָא נִיתְנָה תוֹרָה לְמַלְאכֵי הַשְּׂרָתִי וְלִכֵּן אֵינֵנו יְכוּלִים לְחַיּוֹת בְּעוֹלָם הַרוּחַ בְּלַבַּד. מְאִידֵךְ, אֵינֵנו יְכוּלִים לְהַל עֲצָמָנו כְּבַהְמוֹת וְלַהּיּוֹת שְׁקוּעִים מִכָּף רַגְל וְעַד רֹאשׁ רַק בְּעוֹלָם הַחוּמָר.

מהו, אם כן, השילוב הראוי? "כִּי גָרִים וְתוֹשְׁבִים אָתָם עַמְדִּי" (ויקרא כה, כג) - "גרים" מבחינת החומר "ותושבים" מצד הרוח. יעקב אבינו בנה "לוי" בית - לעצמותו ולמהותו. לחלק הרוחני שלו, עשה יעקב אבינו בית, "ידע והרגיש שזוהי הקביעות שלו". ואילו להתעסקות החומרית של חייו - "לְמִקְנָהוּ" - עשה סוכות.

אם כך, מדוע קרא יעקב למקום דווקא על שם הצד החומרי? אומר הרב זיין, מפני שרצה יעקב אבינו להשריש לדורות הבאים, שהמקום הגשמי אינו אלא "פרוודור" ו**עראי**, לעומת המקום הרוחני. לכן, החליט יעקב לקרוא למקום שהיה רק הפרוודור לארץ ישראל (כפי שרואים מלשון הפסוק שאחרי זה), שהיה רק "יתחנה עראית בדרך", בשם "סוכות".

אייתי וייס

פינת הדלצה

מלאכת בורר בשבת (יב)

למדנו בשבת שעברה, שאף אם אינו נוטל חפץ מסוים מתוך הערימה אלא נוטל מכל הבא ליד, אם לאחר הנטילה שם אותו במקומו, הרי זה בורר ואסור. אמנם למדנו, שאם נוטל מכל הבא ליד על מנת לשוטפו או לנגב את הרטיבות שעליו, הרי זה מותר, אף שאחרי השטיפה או הניגוב מניח את הכלי במקומו.

הפוסקים דנו, האם בכלל היתר זה שייכים גם המקרים הבאים:

א. בגדים מוכבסים המונחים בתערובת ורוצה לקפלם ולהניחם במקומם: ה"שמיירת שבת כהלכתה" (פ"ג, פ"ג) פסק, שגם מקרה זה דומה להיתר הנייל, שגם פעולה זו אינה נחשבת כבורר, כיוון שמטרת לקיחתו היא בשביל לקפל ולא נראה זאת כמעשה ארוך של מיון. אמנם ה"ארחות שבת" (שם, קכג) הביא בשם הרב **קורליץ**, שמקרה זה אסור, שאינו דומה למקרה הקודם - שם נוטל על מנת להדיח והיה עושה כן גם

אם לא היה ממיין את הכלים, לכן, נחשבת ה"נטילה לצורך" - פעולה שאינה פעולה שקשורה דווקא למיון ואינה נחשבת כמעשה ארוך של ברירה. אך כאן, פעולת הקיפול נעשית רק כדי למיין ולכן נחשב הכל כפעולה אחת של ברירה ואסור.

ב. ה"ארחות שבת" (שם, קכב) כתב, שכעין זה אם ישנם **כלים רחוצים** המונחים בתערובת ובהם לנגבם, שלא מחשש שיתהוו עליהם כתמים אלא על מנת להניחם במקומם, תלוי במחלוקת הנייל לגבי בגדים שרוצה ליטלם על מנת לקפלם ואחר כך למייןם.

ג. ויש להעיר, שכל הנידון הנייל הוא באופן שנוטל מכל הבא ליד. אך ליטול סוג מסוים מתוך הכלים המלוכלכים על מנת לטוֹף דווקא אותו - הדבר אסור. והטעם, כתב ה"שולחן שלמה" (שיט, ח), שכיוון שמוציאו מהתערובת על מנת לברור ואין כוונתו להשתמש בו מיד, לכן חשוב כבורר ואסור. אך אם קל לו יותר השטיפה, באם יקח כל סוג בנפרד - מותר, והוא שהצורך בשטיפה הוא כדי שלא יתרבו זבובים או יתושים, או שאם לא ישטוף מיד - תקשה עליו השטיפה אחר כך, או באופן שחפץ לאכול מיד אחר השטיפה. אבל אם כוונתו לנקות את הכלים לצורך סעודה שלאחר זמן ואין צורך בשטיפה עכשיו, אסור לשטוף.

הרב אריה ויזל

"קטנתי מכל החסדים"

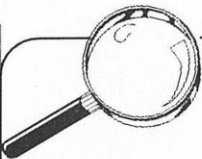
תפילתו של יעקב לפני הקב"ה, כאשר הוא עומד להיפגש עם עשׂו, מתמצית במילים (לב, יא): "קִטְנֹתִי מִכָּל הַחַסְדִּים וּמְכַל הָאֲמוֹת". כנגד תפילה זו הובקעת מקורות הלב, עומדת הבטחת ה' ליעקב (כח, טו): "וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ, וַיִּשְׁמְרֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְנִהְיֶשְׁבְּתֶךָ אֶל הָאָדָמָה הַזֹּאת, כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אֵם עֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ". מהיכן נובע איפוא חששו של יעקב, המביאו להתפלל תפילה כזו, למרות ההבטחה שבידיו?

לכאורה, ניתנת התשובה בהמשך דבריו של יעקב בתפילתו

(לב, יא): "כִּי בְּמִקְלֵי עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשֵׁנִי מְרוּחָתִי". כך מפרש **רש"י** את המילה "קִטְנֹתִי" - "נְתַמְעֵטוּ זְכִיּוֹתַי עַל יַד הַחַסְדִּים וְהָאֲמוֹת שֶׁעֲשִׂיתִי עִמִּי, לִכְךָ אֲנִי יָרָא, שִׁמְא מִשְׁהַבְּטָחָתִי - נְתַלְכְּלֶכְתִּי בְּחָטָא וְיִגְרוּם לִי לְהִפְסֹד בֵּיד עֲשׂוּי". יעקב חשש מדבר נוסף: במשך כל אותן שנים (עשרים בבית לבן וארבע עשרה בבית מדרשם של שם וְעַבְרָ) - לא קיים מצוות כיבוד אב וְאָם, ובמשך עשרים השנים שהיה בבית לבן - גם לא קיים מצוות ישיבת ארץ ישראל. אמנם, יעקב יצא לחרן במצוות הוריו, אך בכל זאת, בפועל לא קיים את המצוות הללו, בעוד עשׂו כן קיים אותן.

במילתא דבדיחותא, מפרשים את המימרא (סוטה ה, א): "יתלמד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית [גאווה]"

חצוץ לצער

בצורה הבאה: כמות הגאווה שראוי לה שתהיה אצל תלמיד חכם, היא ככתוב בפרשה השמינית בתורה (פרשת וישלח), בפסוק השמיני בפרשה ("קִטְנֹתִי מִכָּל הַחַסְדִּים וּמְכַל הָאֲמוֹת").

מידת ענוה זו באה לידי ביטוי בולט בתפילתו של יעקב, על אף שיעקב יוצא לחרן, על פי דרישת הוריו. למרות שיש בידו הבטחה מפורשת של הקב"ה (כח, טו): "וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ, וַיִּשְׁמְרֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְנִהְיֶשְׁבְּתֶךָ אֶל הָאָדָמָה הַזֹּאת, כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אֵם עֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ". אף על פי שיעקב עושה את כל מעשיו באמונה ובמסירות, כדבריו ללבן (לא, לח-ט): "וְיָה עֲשִׂירִים שָׁנָה אֲנֹכִי עִמָּךְ רִחֲלֶיךָ וְעִנְיָךְ לֹא שָׁפְלוּ, וְאִילֵי צֹאנְךָ לֹא אֲכַלְתִּי. טְרַפָּה לֹא הִבַּאתִי אֵלֶיךָ, אֲנֹכִי אֲחַסְּנָה מִיְדֵי תְבַקְשָׁנָה, גִּבְעֵי יוֹם וְגִבְעֵי לַיְלָה. הֵייתִי בְיָמַי אֶלְגִּילֵי חֶרֶב וְקָרַח בְּלַיְלָה, וְתַנְדֵּן שְׁנֵתִי מִעֵינָי. לְמַרְוֹת זְכוֹת אֲבוֹת שְׁעוּמַת לֹא (שם, פסוק מב): "לִילֵי אֲלֵקִי אֲבִי, אֲלֵקִי אֲבִרָהּ וּפְחַד יִצְחָק הִיָּה לִּי, מְרַגֵּשׁ יַעֲקֹב. קִטְנֹתִי". זוהי מידת הגאווה שבענוה, הראויה לתלמיד חכם.

נפתלי יערי